

Miljöseminarium om Östersjön

Under Boatmeet i Västervik anordnade Svenska kryssarklubben **Hav & Miljödagen** den 22 juli 2006. Ett av arrangemangen under denna temadag var Miljöseminarium om Östersjön. Där hölls föredrag om båtmotorer, båtbränsle och båtavfall samt ett föredrag om orsakerna till de massiva algblomningarna i Östersjön. Under eftermiddagen följde partipolitisk diskussion, där alla riksdagspartier deltog. Inga löften gavs, men alla partier visade på ett stort engagemang för Östersjöns tillstånd.

Kryssarklubbens syn på de olika miljöfrågorna kom att diskuteras ingående och önskan om fortsatt kontakt mellan rikspolitiker och Kryssarklubben uttrycktes.

Miljöseminariet startade med inledningsanförande av **Solgerd Björn-Rasmussen**, ordförande i Svenska Kryssarklubben och fil dr i marin botanik. Det återges här:

Välkomna till Hav & Miljödagen och detta Miljöseminarium som skall handla om Östersjön.

Det finns inget som lyfter fram miljöproblem så som katastrofer av olika slag. Algbloomningar, som den som vi har nu, säldöd, som vi hade för några år sedan och oljeutsläpp med dramatiska bilder av nedkletade fåglar. Katastrofer får oss genom medierna att förfasa oss, får politikerna att snabbt vilja fatta beslut, allokera pengar till forskning och det anordnas kampanjer, konferenser och seminarier. Och vi anordnar detta seminarium idag.

Vad gäller Östersjön har det genom tiderna funnits många katastroförfällen. Uppenbara som den algblomning som äger rum dag. Andra katastrofer är inte så synliga. Vissa katastrofer är riktiga katastrofer, som vi människor har åstadkommit, som till exempel utsläppen av PCB, DDT och klorföreningar. De påverkade starkt fågelliv och djurliv, särskilt sälar och rovfåglar till utrotningens gräns.

Andra katastrofer eller kanske snarare långsiktiga förändringar som dagens algblomningar beror dels på våra utsläpp med även på naturens eget förlopp. Försyndelser som gjordes för decennier sedan får vi sona för idag. Och så finns det förändringar som enbart har naturliga orsaker. Till exempel uteblivna saltvattenintrång från Skagerak till Östersjön som leder till syrebrist i de djupare vattenområdena. Detta får följderna till exempel för torskens fortplantning.

Östersjön är ur utvecklingsperspektiv ett ungt hav - ett innanhav med sött

Svenska Kryssarklubben

vatten i norr och bräckt vatten i söder. Med mycket få arter i norr och öster och fler i söder och väster. Med stora djuphålur som kräver inströmmande saltvatten från Nordsjön men även med trösklar som förhindrar god vattenomsättning. Växter och djur är antingen från början saltvattensarter eller sötvattensarter. De tål skiftningarna i salthalt olika bra. Sötvattensarterna tål inte saltvatten och saltvattensarterna lever i ett gränsland. Därför kan ytterligare stress på växt- och djurlivet genom utsläpp av olika slag leda till stora effekter. Inget hav eller sjö i världen är likt Östersjön. Inga jämförelse kan därför göras, inga vetenskapliga undersökningar på annat håll kan användas som bevis för förhållanden i Östersjön. Östersjön är unik.

Som framgår av programmet skall vi lyfta fram den kunskap vi har idag. Det kommer att framgå att i flera frågor saknas tillräckligt med kunskapsunderlag för att riktigt förstå vad som händer och därför kan man heller inte ge råd eller fatta beslut på solid grund. Det behövs både mer forskning i vissa fall och flera undersökningar i andra. Framför allt behövs det bredare kunskaper hos forskarna, inte enbart tvärvetenskapliga utan det fordras ett transdisciplinärt förhållningssätt. Med transdisciplinärt menas att man samtidigt rör sig mellan, tvärs igenom och bortom alla etablerade vetenskapliga discipliner.

Man inbegriper samtliga kunskapsområde i problematiken. Det är en grundläggande skillnad mellan att arbeta tvärvetenskapligt och att anlägga ett transdisciplinärt synsätt. I det ena fallet utgår man från det traditionella tänkandet i respektive disciplin. I det andra fallet frigör man sig från det traditionella tänkandet för att i stället försöka tänka i helt nya banor.

Få, om ens någon, i Sverige arbetar transdisciplinärt med miljöfrågor. Vare sig det gäller Östersjön eller andra problemområden. Men för mig är det uppenbart att detta är just vad som behövs.

De bristande, grundläggande kunskaperna inom ett antal discipliner leder till att varje expert fastnar i sina egna dogmer. Politikerna kommer därför att grunda sina beslut på antingen bräckliga eller i vissa fall felaktiga grunder. Vi måste i detta sammanhang komma ihåg att politikerrollen som sådan ofta tvingar politiker att prioritera sådana beslut som är lätta att genomföra men som på sikt till och med kan göra ont värre.

Inom Svenska Kryssarklubben intresserar vi oss för följande viktiga frågor som rör Östersjöns miljö:

1. Övergödningen

De massiva algblomningar som vi tvingas att segla igenom, som är både obehagligt att se på, förhindrar oss att bada och som skadar motorerna genom geggigt kylvatten är problem. Vi kommer vi att samla så mycket kunskap vi någonsin kan för att i populärvetenskaplig form förmedla det vidare till kryssarklubbare och andra båtfarare. Vi vill öka förståelsen för vad som händer.

Algblomningar är naturliga och kan som regel förklaras. Beträffande Östersjön är orsakerna klara. Det skall vi få höra om en stund. Men, det finns två forskarlager, som har olika syn på hur vi skall komma tillrätta med problemet:

För mycket fosfat och kväve över huvudtaget säger en grupp och föreslår ytterligare rening av avloppsvatten, förutom att fortsätta att återställa våtmarker och begränsa konstgödning. För lite kväve säger en annan grupp och föreslår ökade utsläpp av kväve under sommaren.

Svenska Kryssarklubben

Vem har rätt? I dagens läge vet åtminstone inte jag det. Men, vi kommer under året att penetrera de båda gruppernas argumentationer.

Som enskilda båtfarare kan vi inte bidra till lösningen på detta problem. Däremot har vi några andra lokala övergödningsproblem som vi söker vettiga lösningar på:

- vårt toalettavfall och annat avfall
- hur vi använder tvätt- och rengöringsmedel

Utsläpp från båttoaletter är ett lokalt och estetiskt problem. Båtfolk vill utträta sina behov i land, visar Sjöfartsverkets båtlivsundersökning. Jag föreslår att man skall satsa några miljoner på att bygga ett stort antal gammaldags torrdass med stor kapacitet. Låt oss slippa de små hinkarna som fylls på ett par timmar en fredageftermiddag och är till stort förtret resten av veckan. Den enkla lösning finns närmre än du tror. Även i naturreservat finns god erfarenheter av torrdass med separering. Gissa hur mycket tid Sjöfartsverkets Anders Wissler och andra har fått lägga ner på frågan om obligatoriska hålltankar med däcksgenomföring. Tid är pengar. Varför krångla till så enkla saker?

Blå flagg är Stiftelsen Håll Sverige Rents symbol för miljömedvetenhet. Kryssarklubbens flagga med kompassrosen vill tjäna samma syfte. Vi önskar att SXX flaggan signalerar "Här kommer jag som är miljömedveten både vad gäller val av rengörings- och tvättmedel, jag har valt det jag använder och jag vet vad jag släpper ut det". Vardagslivets information om "bättre miljöval" skall vi ta med oss ut på sjön.

2. Bränsle och motorer

Jag köpte en ny utombordare förra året. En tvåtaktare, även om jag visste att en fyrtaktare var bättre för miljön. Fyrtaktaren var för tung att lyfta av och på vår eka. Jag har under några sommarveckor möjlighet att tanka alkylatbensin. Resten av båtsäsongen blir det vanlig tvåtaktsbensin. Utveckling av miljövänliga motorer och god tillgång på miljövänligt bränsle hälsas med tillfredsställelse.

3. Båtbottenfärger

Som säkert många här känner till har Kryssarklubben gått i bräschen för att ta reda på om och i så fall hur mycket koppar i båtbottenfärger är skadligt för miljön. Ett intensivt arbete under ett år med all världens vetenskapliga litteratur inom området som grund och ett oerhört brett kontaktnät kunde vi inte konstatera att det finns något som helst belegg för att koppar, som pulver eller oxid i båtbottenfärger skadar miljön.

Vi förordar därför hårda båtbottenfärger med kopparpulver eller kopparoxid i lämplig mängd, som genom naturlig korrosion av kopparn håller organismerna borta. Skiktet där detta äger rum kallas det biostatiska skiktet och är bara 1 miljarddels millimeter tjockt. Färgen skall sitta på i upp till 10 år.

Dagens polerande, blödande färger som skall målas på varje år är en fasa. Cirka tre liter går åt till varje övernattningsbar båt, varje år. Denna färg skall förhindra påväxten kontinuerligt blöda ut i vattnet. Hur många ton färger håller vi då årligen ut i Östersjön? Och vissa av dessa innehåller gifter.

Det finns en liten broschyr som beskriver hur Kryssarklubben ser på kopparfärger och vi deltar mer än gärna i diskussioner kring detta.

4. Marina reservat

Miljöministern har föreslagit införandet av ytterligare ett antal marina reservat. Det är viktigt att skydda livet på bottenarna, som ju är förutsättningar för livet i det fria vattnet. För oss är problemet att en ankarkättning gnager mot botten och flygfoton visar cirkelformade områden där bottenarna är påverkade. Vad det innebär för oss som gärna ankrar i naturhamnar vet vi ännu inte, men vi skall vara med och diskutera.

För Kryssarklubben är det en svår balansgång mellan miljöskydd och krav på tillgänglighet. Ett står dock klart: Våra blå S XK-bojar med tekniken att ha en mellanboj är miljövänlig och ger säker förtöjning. Vi kommer därför att arbeta för att fler bojar skall läggas ut

Förbud

Vi har idag samlat kunniga personer inom olika områden och vissa av oss drabbas helt konkret av de beslut och förbud som fattas. Det är ingen tvekan om att ett hållbart resonemang får oss båtfarare att förstå vad vi har att rätta oss efter. Men, när diskussioner förs kring myter och tyckande. Ja, då blir det reaktioner.

Man införde förbud för koppar i båtbottnfärger utan hållbara vetenskapliga grunder och innan goda ersättningsprodukter fanns att tillgå. Den civila olydnaden är stor.

Nu diskuteras förbud mot fosfat i tvättmedel. Det kan vara OK om det klart framgår fördelar med att ta bort fosfater, som liksom koppar är en naturprodukt. Om fosfat skall tas bort måste ersättningsprodukten finnas framme innan förbudet kommer tillstånd. Något annat är inte acceptabelt.

När gemen man förstår effekterna av sitt handlande kommer man att rätta sig efter bestämmelser och beslut.

Kunskap och åter kunskap är bränsle för ett sunt förnuft. Vi vill inget hellre än att miljön på land och i hav skall kunna vara sådan att vi med gott hjärta kan överlämna det till kommande generationer.

Välkomna till en intensiv och lärorik dag om Östersjöns miljö.